

Αστική αναγέννηση στο Ηνωμένο Βασίλειο. Καταβολές, πολιτικές, μηχανισμοί, προοπτικές και συσχετίσεις με την Ελληνική πραγματικότητα.

Δρ. Νίκος Καραδημητρίου

Lecturer in Planning and Property Development

Διευθυντής Μεταπτυχιακού Προγράμματος Αστικής Αναγέννησης

Bartlett School of Planning

Σύντομη περίληψη

- Διαφορετικοί τόποι, διαφορετικά θέματα, διαφορετικές αιτίες, διαφορετικές λύσεις: Ποιό και πού είναι το πρόβλημα ;
- Μιά σύντομη ανασκόπηση του Βρεταννικού και του Ελληνικού μοντέλου παραγωγής του δομημένου περιβάλλοντος
- Ανασκόπηση του Βρεταννικού μοντέλου παρεμβάσεων αστικής αναγέννησης και συσχετίσεις με τις Ελληνικές συνθήκες
- Προκλήσεις για την Βρεταννία: Πώς κερδίζεις έναν πόλεμο με μάχες οπισθοφυλακών;
- Αναδυόμενα Ελληνικά μοντέλα αστικής αναγέννησης, σχετική έρευνα και δημοσίευση

Μακροσκοπικές στατιστικές

ΑΕΠ: κ.κ. \$ (2008)
UK 43900, GR 33300

ΑΕΠ:PPP κ.κ \$ (2008)
UK 36500, GR 32000

Εθνικό χρέος...

	UK	Greece	Sweden
R/P 10%	13.8	10.2	6.2
R/P 20%	7.2	6.2	4
Gini	36	34.3	25
HDI	0.947	0.942	0.963

Βρεταννία 1820- Ελλάδα 1820

- Βιομηχανική Επανάσταση
- Ελληνική Επανάσταση

Διαφορετικές αφετηρίες, διαφορετικά προβλήματα

- Στο ΗΒ το «πρόβλημα» ήταν και είναι η εξισορρόπηση των κοινωνικά διασπαστικών τάσεων που δημιουργησε η βιομηχανική επανάσταση και συνεχίζει να δημιουργεί το νεοφιλελεύθερο καπιταλιστικό μοντέλο λειτουργίας της οικονομίας.
- Ποιό είναι το «πρόβλημα» στην Ελλάδα;
- Παρόμοιες κοινωνικά διασπαστικές τάσεις (το οικονομικό της σύστημα είναι καπιταλιστικό) αλλά σε περιβάλλον συνεχών 'σοκ' και με ελάχιστες παρακαταθήκες πόρων. Γέννηση του έθνους- κράτους πολύ πρόσφατη με ιστορικούς όρους

Προκλήσεις και για τις δύο χώρες

- Οικονομική μεγέθυνση- δημόσιο χρέος (...και ιδιωτικό στη Βρεταννία)
- Περιβαλλοντική ποιότητα- Ποιότητα ζωής
- Κοινωνική ισότητα- Κοινωνική συνοχή

...αλλά και βασικές διαφορές

- UK- Σταδιακή πορεία παρακμής, κρατικοστραφείς αλλά συνεχώς περιοριζόμενοι προνοιακοί μηχανισμοί: ακραία ανισότητα, χωρικά προσδιορισμένη και απτή.
- GR- περιορισμένο κράτος πρόνοιας: αντιμετώπιση ανισοτήτων μέσω παρα-μηχανισμών (παραοικονομία, παραπαιδεία, ιδιωτική περίθαλψη κλπ) και αναδιανομή πόρων μέσω της οικογένειας, της εργασίας για το κράτος, του συστήματος ασφάλισης και της γαιοκτησίας
- ‘integrated’ vs ‘disintegrated’ ατομισμός
- Πολυσημαντικά vs Μονοσημαντικά νοικοκυριά

Development Cultures (Guy et. al. 2002)

- Institutional/ Θεσμική : μεγάλα μεγέθη, μονοχρησία, ανελαστικά συμβόλαια, αποφυγή ρίσκου, αδιάφορος σχεδιασμός, ‘μη ειδικευμένη/generic’ γνώση, εστιασμένη στην οικονομική απόδοση. Συγκεντρωμένη γαιοκτησία.
- Independent/ Ανεξάρτητη: μικρό μέγεθος, small πολλαπλές και μικτές χρήσεις, ευέλικτα συμβόλαια, προσεγγμένος σχεδιασμός, τοπική γνώση, περισσότερα ρίσκα, κοινωνικοοικονομικά εστιασμένη. Πολυδιασπασμένη γαιοκτησία.

Τί είναι η αστική αναγέννηση;

«Αναδιοργάνωση του αστικού χώρου με σκοπό την αντιμετώπιση περιοχών εστιασμένης προβληματικότητας»

UK : ‘comprehensive and integrated vision and action that leads to the resolution of urban problems and which seeks to bring about a lasting improvement in the economic, physical, social and environmental condition of an area that has been, or is, subject to change’ (Roberts and Sykes, 2000)

Διαμεσολάβηση και διάλογος με τους κοινωνικούς εταίρους μέσω θεσμικών εργαλείων παρότι η διαβούλευση δεν είναι πάντα ειλικρινής και αποτελεσματική. Δημιουργία υπεραξιών με σκοπό την αναδιανομή μέρους τους προς αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων (ανεργία, στέγαση, εγκληματικότητα, υποεκπαίδευση κλπ).

GR: κρατική παρέμβαση στο ‘δημόσιο’ χώρο, κυρίως φυσική-σχεδιαστική. Δημιουργία υπεραξιών και αναδιανομή τους μέσω της αύξησης των αξιών της ακίνητης περιουσίας σε συνδυασμό με την πολυδιασπασμένη ιδιοκτησία. Διαμεσολάβηση και διαβούλευση υποτυπωδώς θεσμοθετημένη, το θεσμικό αυτό κενό καταλαμβάνεται από το δικαστικό σύστημα, τις παραπολιτικές διεργασίες και την κάθοδο στους δρόμους.

Οι ρίζες της σημερινής αστικής πολιτικής στη Βρεταννία

Αποβιομηχάνιση, 'Inner city problem' και ταραχές στις πόλεις 1970s-80s

Οπισθοχώρηση του κράτους προνοίας στα 1980s (Residualisation) και συνθήκες κρίσης του συστήματος διακυβέρνησης.

Η πολιτική για τις 'προβληματικές' αστικές περιοχές συμπλήρωσε το κενό που δημιούργησε η αδυναμία του κράτους πρόνοιας να αντιμετωπίσει τη χωρική συσσώρευση της χρόνιας κοινωνικής προβληματικότητας.

Η Βρεταννική αστική πολιτική αποτελεί μετεξέλιξη των προνοιακών μηχανισμών του Βρεταννικού κράτους: επι της αρχής στοχεύει και στην αναδιανομή από τους έχοντες στους μη έχοντες. Αντίστροφη από την Ελληνική πραγματικότητα των αστικών παρεμβάσεων

Τα τελευταία 20 χρόνια στο ΗΒ

Μέσα 1990s, ριζικές αλλαγές στην 'πολιτική για τις πόλεις'

Urban Task Force (1999), υψηλότερες πυκνότητες, και στόχευση περιοχών 'με σκοπό το όφελος των κατοίκων και όχι μόνο του φυσικού χώρου'

Sustainable communities plan (Σχέδιο Αειφορικών Πόλεων/Κοινοτήτων)

Πρόσφατη αλλαγή στην κυβέρνηση

Βρεταννικές πόλεις, απο αυτό....

...σε αυτό

Ελληνικές πόλεις, απο αυτό...

Σε αυτό...

Βρεταννική αστική πολιτική και παρεμβάσεις αστικής αναγέννησης

- Αποτελούν μετεξέλιξη της αστικής πολιτικής της κεντρικής κυβέρνησης όπως αυτή πρωτοδιαμορφώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1970
- Η σημερινή πολιτική φέρει χαρακτηριστικά προηγούμενων περιόδων:
 - τη χωρική στόχευση και την έμφαση στην ανάπτυξη ακινήτων της δεκαετίας του 80
 - την εισαγωγή στοιχείων ανταγωνισμού στην διάθεση πόρων και τον διαρθρωτικό εξορθολογισμό της δεκαετίας του 90
 - την έμφαση στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού/ χωροκοινωνικής ανισότητας και στην συνολική αναγέννηση των αστικών κέντρων μετά το 2000.

Βρεταννική αστική πολιτική και παρεμβάσεις αστικής αναγέννησης

- Ολοκληρωμένο ορθολογικό και και συγκεντρωτικό σύστημα διακυβέρνησης: Πολιτικές, προγράμματα, δράσεις, παρακολούθηση-μέτρηση, αξιολόγηση.
- Μηχανισμοί εφαρμογής απο το 1997 και εξής:

Δημιουργία κεντρικών μονάδων συντονισμού των επιμέρους κυβερνητικών δράσεων (π.χ Neighbourhood Renewal Unit, Social Exclusion Unit)

Δημιουργία κεντρικών χρηματοδοτικών μηχανισμών (π.χ. Neighbourhood Renewal Fund, Local Enterprise Growth Initiative, Future Jobs Fund, Working Neighbourhoods Fund) και προγραμμάτων (π.χ New Deal for Communities)

Δημιουργία υποστηρικτικών εργαλείων ανάλυσης και παρακολούθησης (Deprivation Indices)

Πληθώρα δράσεων και χρηματοδοτικών εργαλείων, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο και με συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών (επιχειρήσεις, φιλανθρωπικά ιδρύματα κλπ.).

Οι στόχοι της NRU

- **Neighbourhood renewal**
- Where we live can greatly affect our opportunities in life. For those living in areas of need, quality of life can be severely limited by what has been called 'postcode poverty'. Neighbourhood Renewal aims to improve the quality of life for those living in the most disadvantaged areas by tackling:
 - Poor job prospects
 - High crime levels
 - Educational under-achievement
 - Poor health
 - Problems with housing and their local environment
- Neighbourhood Renewal harnesses the work of all Government Departments, local public services, the community and private and voluntary sectors to tackle deprivation and drive through improvements.
- Our national strategy and action plan, *A New Commitment to Neighbourhood Renewal*, was produced in 2001 with the overarching principle that within 10 to 20 years no-one should be seriously disadvantaged by where they live.
- The strategy delivers ways of attacking the root problems of declining areas such as high unemployment, weak economies and poor schools. It uses the power of partnership between sectors forming Local Strategic Partnerships (LSPs) uniting each district's major players from the public, private, community and voluntary sectors to work together for the benefit of the whole community to drive forward change.
- Neighbourhood renewal improves the quality of life and attracts people back into declining areas. There are wider consequences if we continue to neglect deprived areas. They can stifle opportunity elsewhere and drain overall public resources in terms of benefits as well as the additional spending needed on crime prevention, social services, health care and so on.
- With this in mind, the Neighbourhood Renewal agenda provides a commitment to creating sustainable communities - thriving, well run, active, inclusive and most importantly safe places to live. Places that people are proud of and where anti-social behaviour and disrespect for people and the local environment is no longer tolerated.

Χάρτες και ιστοσελίδες με τις περιοχές πολλαπλής υποβάθμισης

- <http://www.imd.communities.gov.uk/>
- <http://www.londonprofiler.org/>

Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα

- Τα αποτελέσματα είναι μικτά αλλά μάλλον θετικά
- Κάποιες περιοχές επέμβασης εμφανίζουν σημαντικές βελτιώσεις στους επιμέρους δείκτες
- Κάποιες περιοχές εμφανίζουν λιγότερο απτά αποτελέσματα
- Η επικέντρωση σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες καθιστά την αξιολόγηση ιδιαίτερα προβληματική: Οι Βρετανικές πόλεις είναι ιδιαίτερα δυναμικά συστήματα (αγορά ακινήτων ως μηχανισμός κοινωνικής ανόδου)
- Gentrification και μετακινήσεις πληθυσμών
- Τα ωφέλη απο την κοινωνική ανάμειξη ή την ανάμειξη χρήσεων είναι πολύ δύσκολο να μετρηθούν άμεσα

Βασικά ερωτήματα μετά από 20 χρόνια

Είναι δυνατή η αντιμετώπιση της μαζικής φτώχειας και περιθωριοποίησης που παράγει το οικονομικό σύστημα, με «υπολειμματικούς» μηχανισμούς πρόνοιας;

Ιδεολογικές προκαταλείψεις: Γιατί πρέπει όλοι να γίνουν μεσοαστοί;

Πως θα χρηματοδοτηθεί η αστική αναγέννηση χωρίς δυναμική αγορά ακινήτων και με υπερχρεωμένη κεντρική κυβέρνηση;

Μήπως η επικέντρωση σε χωρικές ενότητες είναι λιγότερο αποτελεσματική από την επικέντρωση στα άτομα;

Συντηρητικοί: Ποιός ο ρόλος της οικογένειας και της ατομικής ευθύνης;

Ελλάδα 1922-1950

- Μικρασιατική Καταστροφή
- Παγκόσμιος Πόλεμος
- Εμφύλιος

Ελλάδα 1950-80

- Ταχεία αστικοποίηση
- Μετανάστευση στα αστικά κέντρα και απο εκεί σε ολόκληρο τον κόσμο
- Κύπρος
- Δικτατορία και καταστροφική πολεοδομική πολιτική
- Οικονομική μεγέθυνση
- Αύξηση πληθυσμού Αθήνας από 1.4εκ. σε 3.5 εκ.
- Είσοδος στην ΕΟΚ

1990-2009

- Εισδοχή μεταναστών
- Οικονομική άνθιση και κρίση
- 2004: Ένα αντιπαράδειγμα;

Ένα εξαιρετικά ανθεκτικό οικογενειοστραφές κοινωνικο-οικονομικό σύστημα με στόχο την επιβίωση

Ικανοποίηση των αναγκών με ιδιωτικά μέσα

Διόγκωση του 'ιδιωτικού' εις βάρος του 'δημοσίου'

Ενίσχυσε 'εναλλακτικούς' τρόπους παροχής προνοιακών υπηρεσιών

Ενίσχυσε την 'παραπολιτική'/ 'παραπολιτειακή' διαπραγμάτευση για την κατανομή πόρων

Δημιούργησε παράλληλη οικονομία για να συντηρήσει τους παράλληλους μηχανισμούς προνοίας

Περιβαλλοντική υποβάθμιση

(Ενδεικτικά δείτε: Μαλούτας & Οικονόμου 1992, Χαστάογλου 1993, Οικονόμου & Πετράκος 1999, Μαλούτας 2004 και 2001, Δελλαδέτσιμας 2006)

Τα πλεονεκτήματα της Ελληνικής λύσης

Χαμηλός κοινωνικός
διαχωρισμός

Ποσοτική επίλυση του
στεγαστικού προβλήματος

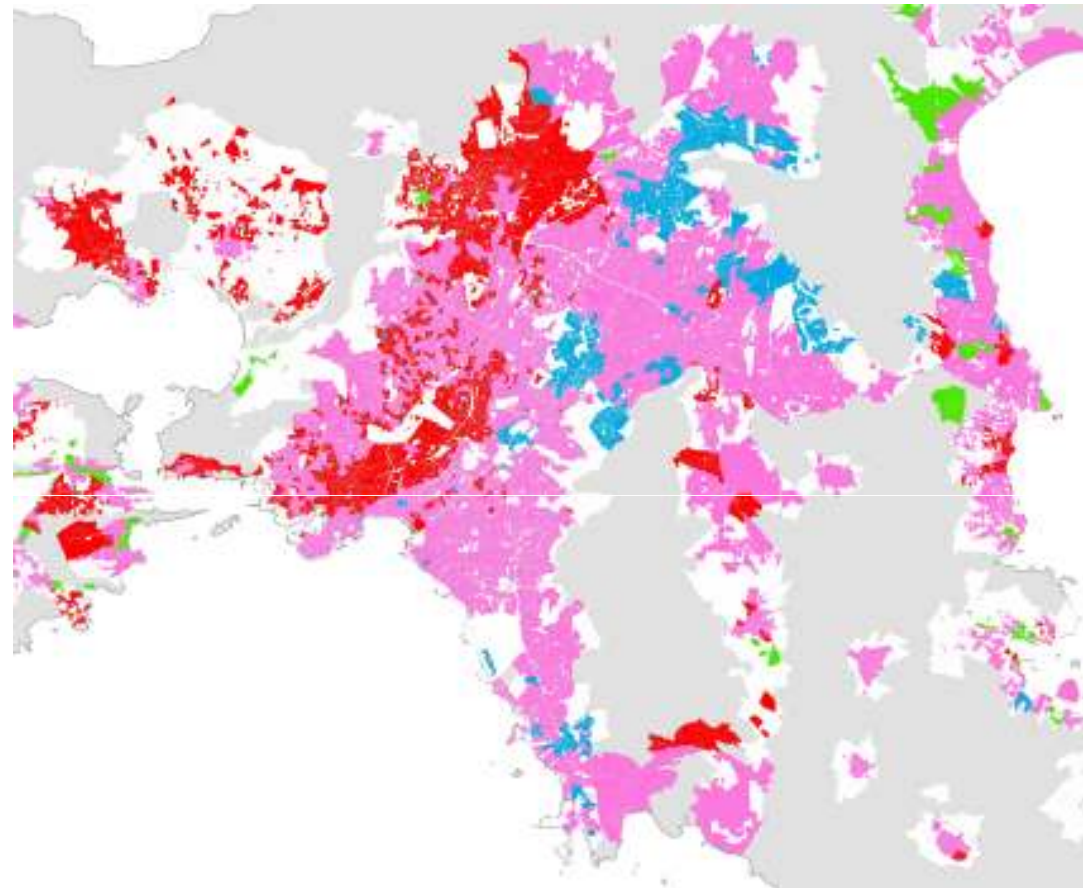
Αποφυγή ακραίας φτώχειας

Πυκνός κοινωνικός ιστός

Εξαιρετικά ανθεκτικό και
προσαρμοστικό ακριβώς για
να αντιπαρέρχεται τις
αντιξοότητες των 'σοκ'

(Χάρτης: Θ. Μαλούτας

Αναφορές: Δείτε προηγούμενη
διαφάνεια)

Αστική Αναγέννηση στην Αθήνα

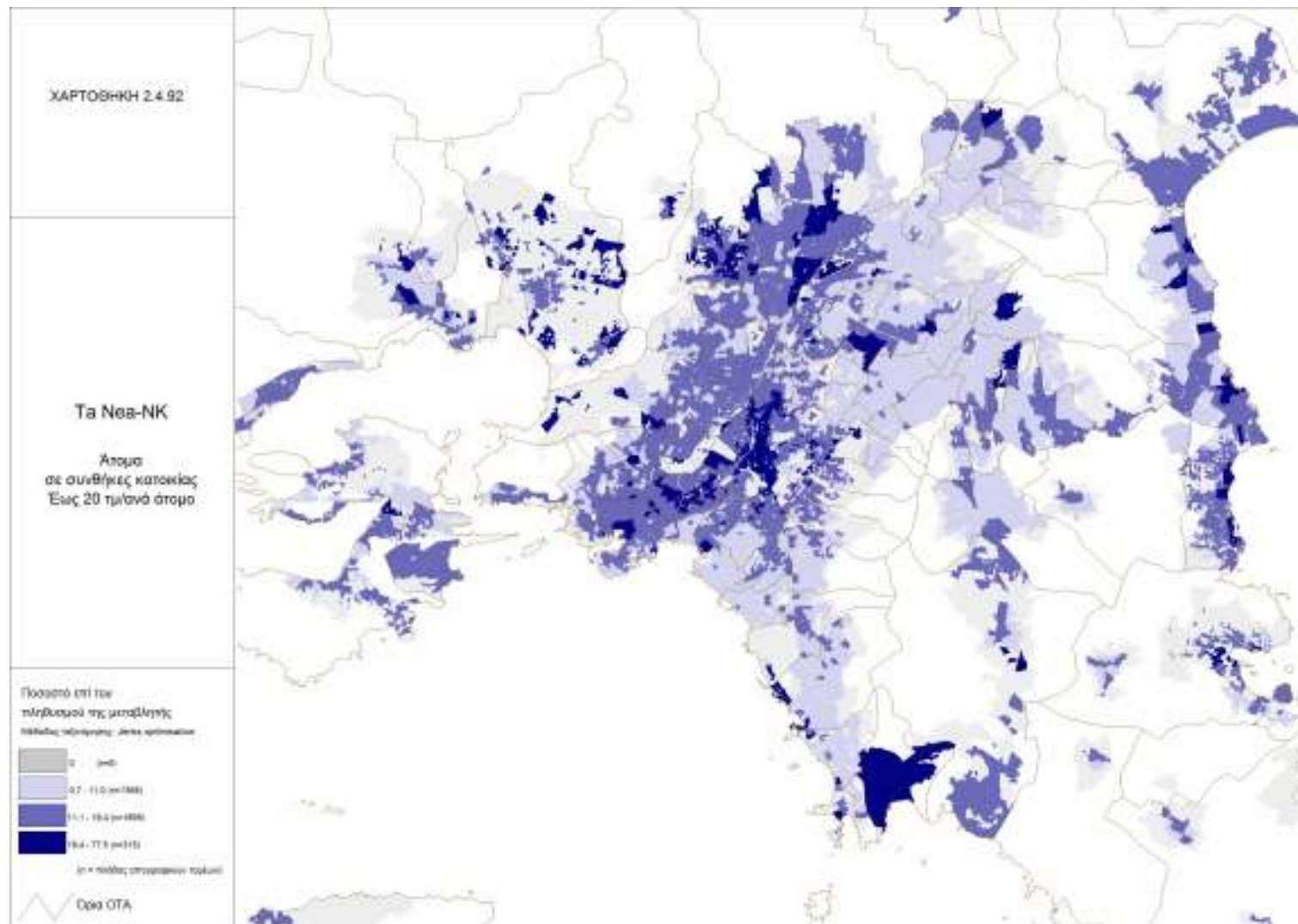
Τα κύρια χαρακτηριστικά

- Προωθούμενη κυρίως από την κρατική παρέμβαση και επένδυση (υποδομές-προγράμματα ανάπτυξης).
- Έμφαση στις φυσικές και αισθητικές παραμέτρους και στον δημόσιο χώρο
- Προσομοιάζει με ανάπτυξη ακινήτων βασισμένη στην ‘διασκέδαση’
- Βελτίωση αισθητική και ποιοτική αλλά με συχνή μετατόπιση των προβλημάτων η δημιουργία νέων (οχλήσεις κλπ.)
- Τόνωση οικονομικής δραστηριότητας αλλά με ποιά αποδοτικότητα;
- Η κάρπωση των υπεραξιών που δημιουργούνται απο την κρατική παρέμβαση γίνεται σχεδόν αποκλειστικά από τους ιδιοκτήτες ακινήτων. Κοινωνική αποδοχή γιατί όλοι κάτι έχουν να περιμένουν

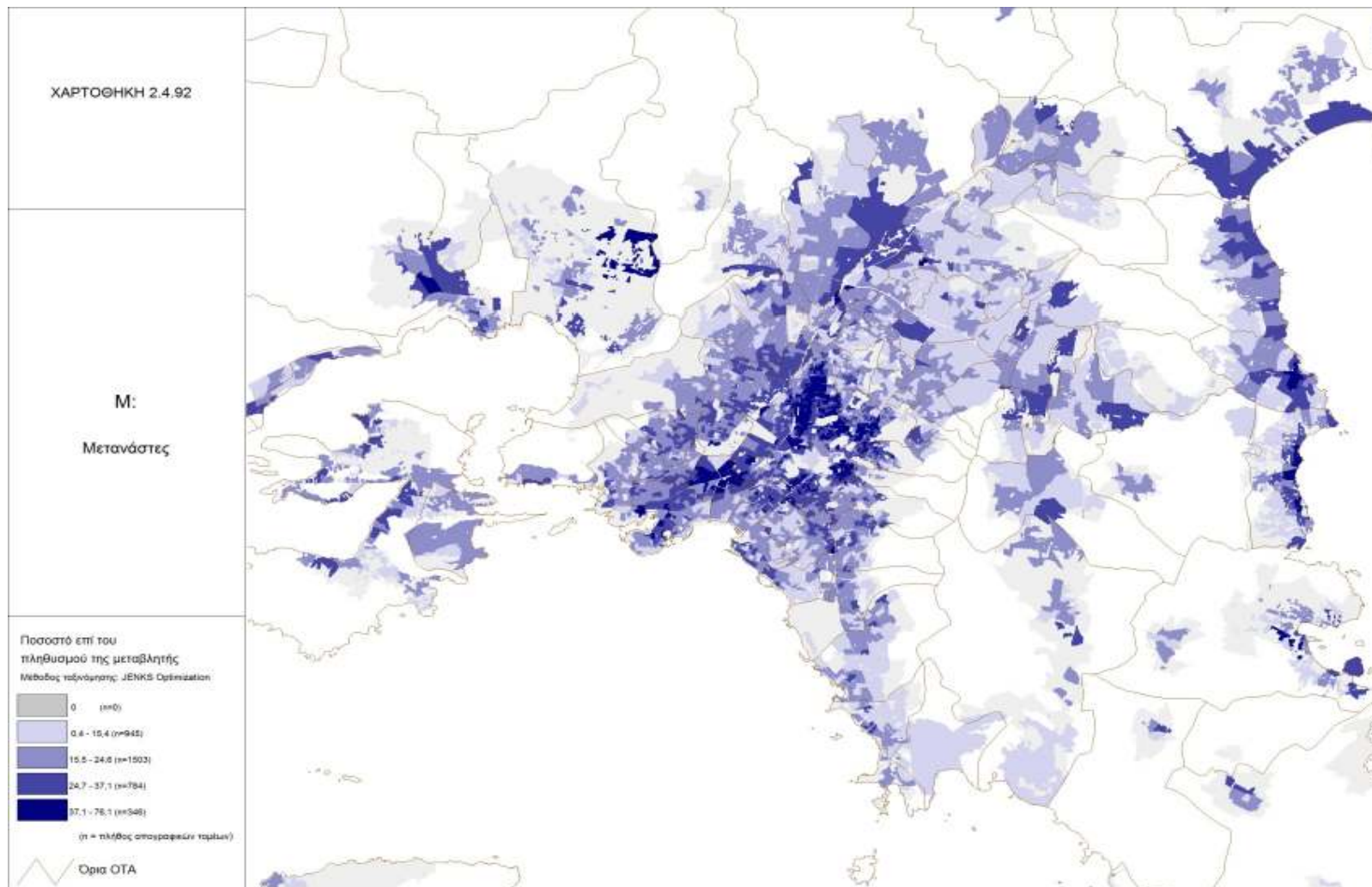
Αντιμετωπίζει τα ‘πραγματικά προβλήματα’;

Ποιά είναι τα πραγματικά προβλήματα;

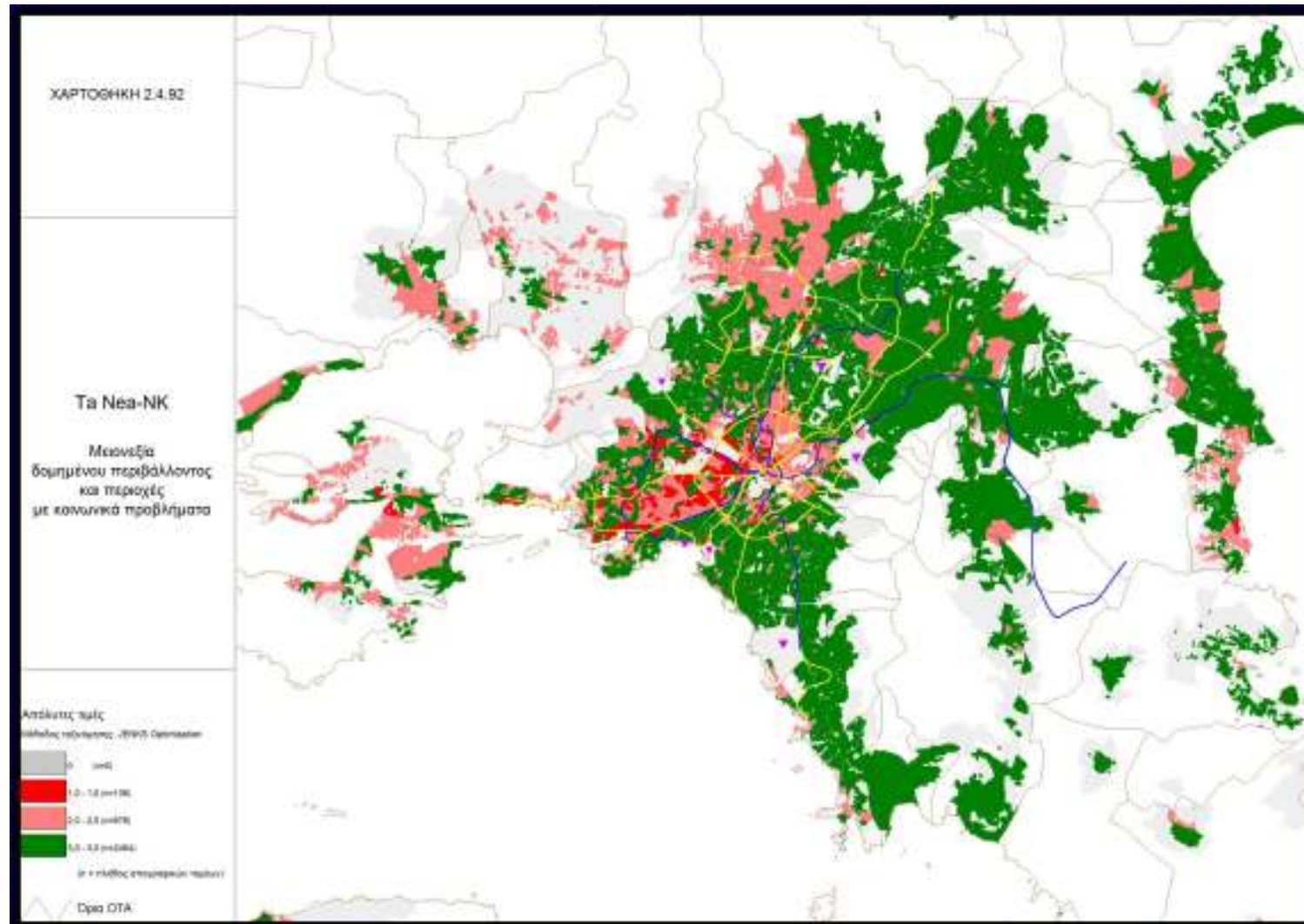
Αστική Αναγέννηση στην Αθήνα: Πού;

Αστική Αναγέννηση στην Αθήνα: Πού;

Αστική Αναγέννηση στην Αθήνα: Πού;

Σε αναζήτηση ενός Ελληνικού μοντέλου

- Ένα μοντέλο ή πολλά;
- Για ποιο πρόβλημα ;
- Πλάκα, Λαδάδικα, Βοτανικός, Γκάζι, Ψυρρή:
Διαφορετικά μοντέλα ;

Ερωτήματα

- Οι λοιπές Ελληνικές πόλεις;
- Στρατηγική αναδιανομή(ς);
- Ποιός ο ρόλος της τοπικής αυτοδίοικησης;